

Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliitto
kirjaamo@pohjois-pohjanmaa.fi

23.2.2024

Aihe: Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihemaakuntakaava,
kaavaehdotus
Lausuja: Suomen Tuulivoimayhdistys ry

Yleisesti tiivistäen

Suomen Tuulivoimayhdistys ry (STY) kiittää mahdollisuudesta lausua Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihemaakuntakaavan kaavaehdotuksesta viranomaislausuntokierroksella.

STY pitää erittäin tärkeänä, että maakuntakaavat laaditaan mahdollistavana ja niissä osoitetaan runsaasti alueita tuulivoimatuotantoa varten. Nyt nähdyssä kaavaehdotuksessa rajoittaminen vaikuttaa nousseen pääperiaatteeksi maakuntakaavan ohjaavan roolin sijaan. On olennaista ymmärtää, että tuulivoimahankekehityksen yksityiskohtainen ja tarkempi valmistelu sekä harkinta ympäristövaikutusten arvioinnin (YVA) selvityksineen tapahtuu tarkemmin ns. kuntatasolla ja kunnan kaavoituksessa. Toisin sanoen tarkemmalle suunnittelulle ja selvittelylle pitää antaa tilaa YVA- ja kaavavaiheessa.

Kaavaehdotuksen perusteella vaikuttaa siltä, että vaihemaakuntakaavassa on pyritty liiankin yksityiskohtaiseen suunnitteluun, joka on samalla aiheuttanut suuren ristiriidan nykyisen kaavaehdotuksen ja aiemman kaavaluonnoksen välille. Tuulivoima-alalla on täysin tiedossa, että maakuntakaavan laatiminen kestää pitkään. Sen takia hankkeiden kehitys aloitetaan ajoissa jo maakuntakaavaprosessin aikana, kaavaluonnoksessa osoitettujen alueiden pohjalta. Avoimuuden hengessä paikallinen hankekehitys tekee tuulivoimarakentamisen näkyvämmäksi, ja samalla se antaa tuulivoimayhtiöille mahdollisuuden toteuttaa hankekehitystä pitkäjänteisesti luottaen siihen näkymään, jonka maakuntakaavoitus osaltaan osoittaa.

Nyt kaavaehdotuksen ja kaavaluonnoksen välillä on erittäin suuria eroja mitä tulee mahdollisiin tuulivoima-alueisiin. Se on suuri ongelma Pohjois-Pohjanmaan kuntienkin osalta, koska alueella on halua kehittää uusiutuvan energian tuotantoa. Radikaalit muutokset kaavaehdotukseen ovat ongelma myös tuulivoimayhtiöille, jotka ovat jo edistäneet hankkeitaan, osaa jo pitkällekin.

Lisäksi on huomioitava, että tuulivoiman vastuullista rakentamista on maamme suurimmassa tuulivoimamaakunnassa Pohjois-Pohjanmaalla toteutettu monipuolisella yhteistyöllä. Kestävä tuulivoimarakentaminen Pohjois-Pohjanmaalla -TUULI-hanke on osaltaan selvittänyt tuulivoiman vaikutuksia ja hankkeessa käyty todella kattavasti läpi mahdolliset tuulivoima-alueet. Hankkeen pohjalta aiempaan kaavaluonnokseen tuli johdonmukaisella tavalla alueita, jotka ovat nyt poistuneet kaavaehdotuksesta.

Yksiselitteisesti tämäntyyppinen ristiriitainen valmistelu ei herätä luottamusta, vaan päinvastoin tuo turhaa epävarmuutta niin kuntien ja kuntalaisten kuin tuulivoima-alan keskuuteen.

Tuulivoimayritykset ovat yhä kiinnostuneita kehittämään lisää tuulivoimahankkeita Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueella. Kiinnostus perustuu paljolti Pohjois-Pohjanmaan kuntiin, jotka ovat halukkaita rakentamaan lisää uusiutuvan energiantuotantoa alueelleen. Kuntien ja kuntalaisten tahtoa on hyvä kuunnella, koska tuulivoima-alan tavoitteena on olla hyvä naapuri ja mahdollistaja sille kaikelle jalostukselle ja uusille työpaikoille, jotka tuulivoima puhtaana sähkön myötä mahdollistaa.

Tuulivoimahankkeita pitäisi Suomessa pystyä toteuttamaan alueellisesti tasapuolisemmin. Sama idea pätee myös Pohjois-Pohjanmaan sisällä, jossa maakunnan pohjois- ja itäosien kunnat vaikuttavat jäävän nyt selvästi paitsioon tuulivoimarakentamisessa. Hajauttaminen on aina viisasta energiantuotannossa, mikä tuo vakautta sähköjärjestelmään, mutta mahdollistaa ennen kaikkea paikallisen elinvoiman vahvistamisen.

Tasapuolisuuden nimissä STY ei yksilöi hankkeita nimeltä eikä korosta tietyn kunnan alueella olevia hankkeita. Toteamme kuitenkin, että yhteisten tavoitteiden edistämiseksi on paikallaan, että energia- ja ilmastovaihemaakuntakaavaan vielä lisätään ne tuulivoima-alueet, joita kunnat ja hankekehittäjät ovat erityisesti katsoneet palauttamisen arvoiseksi, ja joissa hankekohtainen YVA- ja kaavoitusprosessi on jo käynnistetty tai voisi lähteä käyntiin vuosien 2024–2025 aikana.

Maakuntakaavoituksen lainsäädännöllinen johdonmukaisuus

Maakuntakaavoitusta koskevien säännösten näkökulmasta asiassa voidaan todeta, että Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihemaakuntaavaan valmisteluun liittyen maakuntaliiton tulee maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 28 §:n ja 25 §:n 4 momentin mukaan ottaa huomioon Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueen kuntien esittämät tavoitteet ja suunnitelmat alueiden tuulivoimapotentialin kehittämiseksi. Vireillä olevien tuulivoimahankkeiden sisällyttäminen maakuntakaavaan tuulivoimatalueina turvaa tällöin edellytyksiä hankkeiden jatkokehittämiseksi kuntatasolla eikä aiheuta tarpeetonta epävarmuutta hankkeiden suunnittelun edistämiseksi. Asiassa on merkityksellistä myös, että maakuntakaavan sisältövaatimuksena oleva maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytysten huomioon ottaminen asettaa vaatimuksen, jonka mukaan maakuntaliiton tulee maakuntakaavoituksella tukea ja luoda mahdollisuuksia kuntien tavoittelemien investointien sijoittumiseksi maakunnan alueelle, mikä tukee samalla paikallisia työllisyystavoitteita. Ottaen huomioon, että tuulivoimahankkeen kehittäminen on YVA- ja kaavoitusmenettelyineen usean vuoden kestävä ja merkittäviä taloudellisia panostuksia vaativa projekti, maakuntakaavoituksella ei tule MRL:n säännökset huomioon ottaen aiheuttaa kuntatasolla tehtävälle hankekehitykselle ennakoimattomia ja yllätyksellisiä muutoksia.

MRL:n säännösten näkökulmasta on myös selvää, että Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueen kunnissa kehitteillä oleviin hankkeisiin liittyen laaditut selvitykset ja vaikutusarvioinnit tulee ottaa huomioon maakuntakaavaa laadittaessa. Siltä osin kuin kuntatasolla laadituissa tarkemmissa selvityksissä voidaan osoittaa, että maakuntakaavaehdotuksessa tehdyt tuulivoimatalueita koskevien aluerajausten supistamiset tai poistamiset eivät ole edellytys maakuntakaavan sisältövaatimusten täyttymisen näkökulmasta, alueen kunnat voivat esittää alueiden palauttamista takaisin maakuntakaavaehdotukseen. Kunnat voivat esittää myös, että maakuntaliiton viranomaislausuntokierroksen ehdotusaineiston mukainen tuulivoimatalueita koskevien aluerajausten supistaminen ja poistaminen perustumatta hankealueiden ajantasaiseen hankkeiden yhteydessä syntyneisiin selvityksiin on epäjohdonmukaista ja vastoin kunnille MRL:n mukaan kuuluvaa oikeutta päättää kunnan alueen maankäytön suunnittelusta.

Maakunnallisessa maankäytön suunnittelussa johdonmukaisuus lainsäädäntöä kohtaan ja johdonmukaisuus itse päätösvalmistelussa ovat alueen kunnille, kuntalaisille sekä elinkeinoelämän työnantajille se alusta, jonka varaan paikallisella tasolla voidaan oma

kehitystyö perustaa. Samalla kyse on paikallisissa yhteisöissä luottamusta herättävästä vastuullisesta toimintatavasta, joka on tuulivoimarakentamisessa elintärkeässä roolissa.

Uusiutuvan energian tavoitteet maakuntaohjelmassa ja valtakunnallisesti

Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa linjataan maakunnan maankäytön osalta, että sen tulee varmistaa uusiutuvan energiantuotannon edellytykset ja maankäyttö on keskiössä ilmastonmuutoksen hillitsemässä (Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelma, s. 60). Maakuntaohjelmassa myös todetaan, että tuulivoiman tuotantokapasiteetti alueella tulee kasvamaan myös tulevaisuudessa (Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelma, s.61). Kestävä tuulivoimarakentaminen Pohjois-Pohjanmaalla -TUULI-hankkeen visioraportissa linjataan, että maakunnassa edistetään fossiilista energiaa korvaavan uusiutuvan energian tuotantoa maakunnan vahvuuksiin pohjautuen, kehitetään vähäpäästöistä, tehokasta ja joustavaa energiajärjestelmää sekä tuetaan energiakäytön tehokkuutta ja vähäpäästöisyyttä.

Toiseksi Pohjois-Pohjanmaan liitto oli onnistuneesti edistämässä Pohjoisen ohjelman kirjaamista pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan. Ohjelma tavoittelee kestävää energiantuotantoa ja sen mahdollistamia teollisia investointeja. Maakunta on nyt viranomaislausunnolla olevassa kaavaehdotuksessa vaarantamassa itse tätä tavoitetta, ja jättämässä etenkin maakunnan pohjois- ja itäosien kunnat tämän kehityksen ulkopuolelle.

Lisähavaintona voidaan todeta, että hallitusohjelmassa todetaan lisäksi Suomen tähtäävän 10 prosentin osuuteen EU:n puhtaan vedyn tuotannosta. Tältä osin on täysin selvää, että kyseisen tavoitteen saavuttaminen edellyttää merkittävää tuulivoimatuotantokapasiteetin kasvua. Gasgridin ja Fingridin vetytalousohjelmassa on puolestaan tuotu esiin, ettei kaikkea vedyntuotantoon tarvittavaa sähköä ole teknisestikään perusteltua siirtää toiselle puolelle maata, vaan on viisasta hyödyntää se jalostukseen paikallisella tasolla.

Siksikin Petteri Orpon hallitusohjelmassa esitetyt tavoitteet olisi perusteltua ottaa huomioon vireillä olevan Pohjois-Pohjanmaan Energia- ja ilmastovaiheohjelmakaavan laadinnassa, ja maakuntaliiton kannattaa mahdollistaa omalla valmistelullaan tuulivoimaan liittyvien hallitusohjelman tavoitteiden edistämistä ja saavuttamista maakuntakaavatasolla.

Hankealueista

Tasapuolisuuden takia emme lausunnoissamme yksilöi hankkeita, vaan lausumme aiheesta yleisemmällä tasolla. Pohjois-Pohjanmaan Energia- ja ilmastovaihekaavun kaavaehdotuksesta on poistettu lukuisia tuulivoima-alueita tai niitä on olennaisesti pienennetty aiempaan kaavaluonnokseen verrattuna. Perusteluiksi on kaavaselostuksissa esitetty mm. merkittävät haitalliset vaikutukset luonnolle, maisemalle tai kulttuurimaisemalle.

On huomautettava, että luontoarvot ovat tuulivoima-alalle erittäin tärkeitä. Onhan kyseessä uudenpolven energiantuotanto, jossa uusiutuva energia on ympäristöystävällinen ratkaisu ilmastonmuutokseen ja sen välillisesti aiheuttamiin muihin ongelmiin kuten sään ääri-ilmiöihin. Tuulivoimahankkeen vaikutukset luontoon, kuten eläimistöön, selvitetään, arvioidaan ja mallinnetaan tarkasti tuulivoimahankkeen suunnittelun aikana.

Verrattuna tarkkaan paikalliseen suunnitteluun ja valmisteluun, maakuntaliiton kaavaehdotuksen valmistelu vaikuttaa toteutetun hyvin yksioikoisesti ja liian yksityiskohtaisesti hahmottamatta kunnolla sitä, että kuntatasolla suunnittelussa toteutetaan erittäin tarkka vaikutusten arviointi, ja toiseksi suunnittelua voidaan muuttaa voimaloiden tarkemmalla sijoittamisella ja hankealueen tarkemmalla rajauksella siten, että yhteensovittaminen on vastuullista ja laadukasta.

Maisemavaikutukset on nostettu esiin useissa poistetuissa hankkeissa. On hyvä muistuttaa, että tuulivoimahankkeissa voimaloiden maisemavaikutusten arviointi edellyttää näkymäanalyysia ja maisemaselvitystä, ja sitä täydennetään mm. mallinnuksiin perustuvien havainnekuvin. Maisemavaikutuksia, kuten tuulivoimaloiden näkyvyyttä lähi- ja kaukomaisemassa, selvitetään osayleiskaavan siinä vaiheessa, kun alustavat voimalapaikat ovat tiedossa eli yleensä kaavaluonnosvaiheessa. Ilman näitä analyysielementtejä on vaikeaa tai jopa mahdotonta vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä maisemavaikutuksista.

Maakuntakaavan selvitysaineiston yhteydessä tehty kaavamainen näkyvyysanalyysi ei perustu todellisiin voimalapaikkoihin tai rakennettavien voimaloiden ominaisuuksiin, eikä se siten ole kuin alustavasti suuntaa antava. Kyseisessä selvityksessä ei ole voitu myöskään huomioida niitä moninaisia keinoja, joilla maisemavaikutuksia voidaan

lieventää. Kuntatasolla tuulivoimaosayleiskaava perustuvatkin näihin tarkempiin suunnitelmiin.

Seudullisesti merkittävän hankkeen koosta

Aikaisemmin Pohjois-Pohjanmaan 1. ja 3. vaihemaakuntakaavan osalta seudullisesti merkittäväksi kokonaisuudeksi katsottiin vähintään kymmenen voimalaa käsittävä tuulivoimahanke. Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihemaakuntakaavassa seudullisesti merkittävä kokonaisuus olisi seitsemän tai sitä suurempi määrä tuulivoimaloita. Ei ole yhteiskunnan edun mukaista, että osayleiskaavassa hyväksytyt aluerajauksen suhde maakuntakaavan ohjausvaikutukseen ja siinä esitettyyn aluerajaukseen jäisi säännönmukaisesti hallinto-oikeuden arvioitavaksi. Siksi lähtökohtana aluerajauksia määriteltäessä tulisi ehdottomasti olla, että maakuntakaavassa esitetyt aluerajaukset tehdään niin laajoiksi, että osayleiskaavassa määritelty alue jää pääsääntöisesti yhtä laajaksi tai pienemmäksi.

Sähkönsiirrosta

Kantaverkkoyhtiö Fingrid on julkisesti ilmaissut, että sillä on valmiutta ja myös kantaverkon toimintaan liittyvää aitoa motivaatiota rakentaa myös itäiseen Suomeen kantaverkkoa, kunhan seudulle osoitetaan riittävästi varteenotettavaa potentiaalia tuotannolle ja kulutukselle. Kaavaehdotuksessa on esitetty lukumääräisesti enemmän tuulivoima-alueita maakunnan pääkaupunkiin kuin esimerkiksi Koillismaalle ja sen lähialueille yhteensä. Tämä antaa niin Fingridille kuin tuulivoiman hankekehittäjille väärän signaalin, joka ei kannusta suunnittelemaan alueiden tulevaisuuden elinvoimalle keskeisiä parannuksia sähkönsiirtoon.

Kunnioittaen,
XXX